מסורת הש"ס

גמ' ו)ס"ק **ג)**ס"ל מאי ג)[שם] יכול נעשוס עיניו ונעשוס ס"ק פומא וסוגר עיניו ומינו דומס מינ נעורס. עירוך ערך טרל) **ד)**ס"ל סוויר ס"ק **ס)**[נעיל מ:] **ו)**[שבת נב. נדרים נמ.] **ז)**[סוטה יב:] **ח)**[ני סילקוע פ' תרומה רמז שעב שימי את באמה של קדש קאמר] **ט)**ני ס"ק הטומס וכן בכולן **י)**[לפמ"ש תוס' שבת נב. ד"ס ממר ר"ו וכו' דממימר הוה זמן הרכה ממר רבה ור"ל היינך דאמר אפשר דר"ח ר"ס של רבה ימסר דבר בשם ממימר וע"כ נרשה נרסמו של הלמ"ס אר"ח אמר אבימי ורש"ל נכוסו] **יא)**[תוספתא דפרה פ"ג] **יב)**פרה פ"ג מ"ג **רש"י יג)**ס"ל כלומר עיניס עומדות כו' ס"ק **יד)**ס"ל מסכת ס"ק **טו)**והיכי ס"ק **טז)**ס"ל מומין בממה **תוס' יז)**ני ס"ק פי' בקונטרס רב יהודה סהיה נפניו והיו עיניו כו' **יח)**נמס' מנילה פ"ל ד"ה כז ע"ב והיו עיניו קטנות נכרות משל ממה ס"ק **יט)**[ס"ל מכ. ממן נפניו מיהא כי נפיק]

הגהות הב"ח

(ה) במשנה הצמם והצמע נ"ס **צמע** שלמעו קטנות **והצמם** שלמעו כל"ל ומיבא כל נמסר:
(ז) שם והתתתרנה עדפס:
(ג) גמ' שהן כמומין ומינן מרמין כל"ל ומות כ' נמסר:
(ד) [רש"י] ד"ה וקיימן וכו' ומ"ש העליה **בראת** שעינו:

תורה אור

גמ' א) אוֹ גֶבֶן אוֹ דֶק אוֹ חַבַּלָּפִּ בְּעֵינָו אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מָרוֹחַ אָשֶׁהּ:
(ויקרא כא, כ)

ב) כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֻם אוֹ שָׂרוּעַ:
(ויקרא כא, יח)

ג) וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה:
(שמות מ, יט)

ד) עָשֶׂר אֲמוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
(שמות מ, מ)

רש"י ה) דָּלָה טוֹרֵד בְּיוֹם סַגְרִיר וְאֵשֶׁת מְדוֹנִים מְדָיְנִים נְשִׁתָּוֶה:
(משלי מ, מו)

ו) קָרֵא בְחַיֵּי וְכֵן אָמַר גִּדְּו אֵילָנָא וְקַצְצוּ עֲנָפוֹהִי אַתְרוּ עָפְיֵהּ וּבַדְּרוּ אֲנָבֵהּ תְּגַר חֵיוָתָא מִן תַּחֲתּוֹהִי וְצִפְּרַיָּא מִן עֲנָפוֹהִי:
(דניאל ד, יח)

שיטה מקובצת

ס) למשה רחזי עינו: **ע)** אומר כי רואה: **פ)** זגדום שנביניו אחד: **צ)** הצירן תנא עיניו: **ק)** והלופין התימין זורה דמזור: **ר)** ופהמיר נמחק: **ש)** זיפיה תרומין שתמו זיפיו והני גבי מומין תני להו: **ת)** מאבריו הצמם והצמע ס"א הצימה והצמע: **א)** מום ושנטלו שיניו: **ב)** שימי את באמה של קדש קאמינא: **ג)** הצימם. ס"א הצימה והצמע תנא אף הצימם לא הוי ידעי רבנן מאי הצימה כו' וכן גירסת הרגמ"ה: **ד)** מאן בעי צימח: **ה)** חזיזא הדויא אמר רב: **ו)** והצימם והצמע: **ז)** אמר אבימי נטלו קרנים וכהרותן: **ח)** ואין נפדיס עליהן: **ט)** עמהן פסולה ונפדית עליהן: **י)** עמהן פסולה ונפדית עליהן: **יא)** ודאיגום איגומא מי פסלא ורמינהו: **יב)** מעילוי זכרותייהו: **כ)** כלומר ואינן עומדות: **כא)** נישל כולו הס"ד: **כב)** רואה כלל הס"ד: **כג)** מאיש דקתני חזורור והמים הקבועין וכהיותא דהני חזורורנינהו: **כד)** עיניו שאינו יכול לנוח אלא משוטטות ע"כ ל"א דעמיק ופתח כל שעה הס"ד ומה"ד דנפישן זיפיה שארוכין שערות שבבת עינו הס"ד ומה"ד תמי שאין לו שיער בבת עינו: **כה)** מה"ד הצימם והצימע ה"ג: **כו)** תיבות במתני' מפרש לה נמחק: **כז)** של קודש: **כח)** של קודש: **כט)** היתה גדולה מאד אלא על: **ל)** שאר אבריו יותר: **לא)** חזיזא הזיא אוניו: **לב)** קדשים היא שאינה: **לג)** אין נפדית הס"ד: **לד)** בדעיקור איעקורי הקרניים כו' דרב חסדא: **לה)** מכאן מפסלה הס"ד: **לו)** חד מדידן פי' ר"י שהיה יושב לפניו: **לז)** כדאיתא בפרק בני העיר ואע"פ שהיה אניש גוצא לא היו:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ח מהלכות פיאת מקדש הלכה ד:
יב ב מיי' שם הלכה ו:
יג ג מיי' פ"ב מהלכות מיסורי מזבח הלכה ב סמא עפין קיג טוי"ד סימן שט:
יד ד מיי' פ"ח מהלכות פיאת מקדש הלכה יד:
טו ה מיי' שם הל' ז:
טז ו מיי' שם הלכה ג:
יז ז מיי' שם הלכה ח:
יח ח מיי' שם הל' יז:
יט ט י מיי' פ"ב מהל' מיסורי מזבח הל' ד טוש שם:
כ כ מיי' פ"ח מהלכות פיאת הלכה ה:

פניני רש"י

מחזי רב הונא. מרמה בתלמידותיו... (כ"מ ז.)

רבינו גרשום

אע"ג שאינו שוקע כ"כ שיכול לכחול ב' עיניו כאחת אלא פחות שוקע הרי מום. וקיימן כסידרייהו דחזי משתיהן במקום אחד: בעינו. דכתיב או תבלול בעינו: דליתנהו כלל. לעיניה: אבל מחסורייתא. שנפחת קצת מטראות עיניו כתב רחמנא דק והיינו מחסוריתא אבל מבלבליתא לא. שמבולבל לבן בשחור: אבל בשניותא. שמשונה מראה עיניו: כהיותא. שאינו רואה כלל: סכי שמש. תני רב יוסף סני שמש שאינו יכול להסתכל בשמשו: זגדים מחזי רב הונא חדא מדידן וחדא מדידהו. היינו שעינו אחת בריאה דומה לשלנו והאחרת דומה לאותן שעיניהם משונות: ואיקפד רב יהודה. מפני שהוא היה כן. וגרם שכביא הצירי: טרוטות. ענגולות: צירניות. שענגל אותו מקום שהעין מונח בו: דולפות. יותר מדומעות: טורדות. שדולפות בלא הפסק. ואיכא דאמרי טורדות שאין יכול לעצום עיניו אלא בטורח גדול למ"ה. דיוור דמזוורן עיניה. מטמרין עיניו: לופין. דנפיש זיפי שריסי עיניו גדולות: והתימין שתמו זיפין. דלית ביה ריסי עינים כלל: לא קשיא. הני דמוסיף תנא ברא הא דאישתייר גרדומי כלומר אע"ג דנשתייר עיקרו פוסל: והא. דמתניתין דלא אישתייר מגרדומי כלל: שימי באמה של קודש שאינה. דהוה משה רבנו י' אמות באמותיו שלו לא היה אלא ג' אמות שלו כדרך כל אדם שגבוה ג' אמות שלו: תנא עד כעובי אצבע קטנה. הא קטן או גדול הרי מום: דומות לספוג מקובצות ביחד: גדיא חזיזא. שאזניו תלויות לו למטה: וזכרותו עמהם. העצם שבפנים פסולה להקרבה: הא דאיגום איגומי. דנשתייר מקצת מזכרותן אין נפדית עליהן: פרה אדומה שקרניה שחורות בראשו יגור במגרה אותו שחור ותהיה כשרה קסבר אף על גב דחתך מזכרותן: לא תרגמא זעירי מעילוי דכרותיהו תחך ולא איפסלה:

מסכת עוקצים
פרק ג' משנה א'
יֵשׁ צְרִיכִין הֶכְשֵׁר וְאֵינָן צְרִיכִים מַחֲשָׁבָה, מַחֲשָׁבָה וְהֶכְשֵׁר, מַחֲשָׁבָה וְלֹא הֶכְשֵׁר, לֹא הֶכְשֵׁר וְלֹא מַחֲשָׁבָה. כָּל הָאֲכָלִים הַמְיֻחָדִים לְאָדָם, צְרִיכִין הֶכְשֵׁר וְאֵינָן צְרִיכִים מַחֲשָׁבָה:

דחזיין למעלה. שעומדות במקומן בסדר מבל כל שעה רואות למעלה: מדר למטה עלייה למעלה: **דקיימן למעלה.** בגובה ממלא שלא כשאר בני מדם: **וקיימן בסדרן.** (ג)כלומר ב] והיכן עומדות במקומן בסדר מבל רואה את המדר ואת העליה (ד) שעינו אחת רואה למעלה ועינו אחת רואה למטה: **בעינו.** תבלול בעינו דהוה ליה למכתב דק תבלול ואינא ידענא דלא שייכא לשון בעין: **איש עור.** מרבויא דמים: **עור.** משמע שניטלו עיניו ולימנהו כלל: **מחסורייתא.** שחסרה מרקיעו מבל רואה מקלת: **דק.** טייל"ל מחסרת המראה ואינו ניטל(כ): **מבלבליתא.** לבן הפוסק בסירה וכנגע בשמול ואינו י)מקלר המרקים כלל: **משונייתא.** שמשונות במעמדן כגון למעלה לו למטה לו רואה מדר ועלייה לאחת: **בהיותא.** לשון רואה[כב]: **אתיא מאיש.** (ב) דהני מוורור והמים הקבועין בהיותא ניינהו ומפיק להו תנא דבריית מאיש: **סבי שמש תני רב יוסף סני שמש.** שמונה את השמש ואינו יכול לרחות מקום שממה זוכחת שם: **חד מדידהו וחד מדידן.** שיש לו עין אחת דומה לעין אלו היושבין נגדי ועין אחת שלי רב יהודה היה יושב כנגדו והיו עיניו משונות: **שכבנא.** שגגיניו מרוכין ושוכבין על עיניו: **תרוטות.** ענגולות: **וצירניות.** ענגולות יותר מתרוטות: **דומעות.** מעט: **דולפות.** יותר מדומעות: **טורדות.** יותר מדולפות כמו (משלי כז)[ה] דלף טורד: **תנא אף חזזיין ולופין והתומין.** הוי מוס דמזולדן עיניו(כג)[ו]: **והא גבי מומין תני להו.** להאי תומיין מי הוי מוס והא לא פסיל ליה ממני' אלא מוס דשום מרקיע העין: **אישתייר גרדומי.** שרשין מאבריו. כגון ידיו ורגליו [ז]**צימם ציימע.** (ח) ממני' מפרש לה: **לספוג.** שהוזות ופתוחות: **בריית דקתני** (לד) **בדעיקור איעקורי.** קרניס ושרשי הזכרות ונקלפת גומת קרנס: **רב חסדא דאיגום איגומי.** נתתכין מלמעלה ושרשין נשתרו: **ודאיגום איגומי.** מי שייך נה לפיל פסולת: **פרה.** לשון: **יגור.** יתמוך כמו (דניאל ד)[ט] גוזו מילנא: **תרגמה זעירי.** הפי' ח)[דקתני] יתמוך מעילוי זכרותייהו שיש בתוכו של קרן כשתים ושלש שנעשות שלין זכרות מגיע שם ושם השתרות שין מגיע עד מקום הזכרות יתמוך שכל יותר מכאן [ט] פסולה:

מחזי רב הונא חד [י] **מדידהו.** (י)פירוש רב יהודה שהיה לפניו פי' בקונטר' שהיו עיניו משונות ולא פירש במה היו משונות ור"ת מפרש דרב יהודה מרין בדורו הוה לשמר בפרק הממפלת (נדה דף כד:) ורב הונא חיגים גולה הוה כלפי' [י] בממכת י"מעניות פרקא דחסידים ומשום הכי לא היו עיניו נכרות קטנות כ"כ משל שאם פני שדם שכל משל רב יהודה היו נכרות גדולות הרבה ולכך הקפיד רב יהודה והיינו שיניו שתמו גדולה ותחת קטנה ותע"ג לא הוי מומא לענין לחולי עבודה על שתהא גדולה כשל עגל או קטנה כשל חוזי מכל מקום אין זה שוה בזרעו של אהרן: **עיניו תרוטות.** פי' בקונטרס ענגולות כמו כי תרוטה בסנהדרין (דף י"ט)[קו] גבי לבנה ולירניות פירש בקונטר' ענגולות יותר מתרוטות ותימה כיון דתנא קילתא כ"ש תמירתא וכענין זה קשה גבי דתנא דומעות דולפות וטורדות דולפות יותר מדומעות וטורדות יותר מדולפות ומשמ לישטרין למיתני כולהו לשמעינן דלא מיפסלי משום מומא חבירו ואחר אומר [כ] לי רואה תנו רבנן [כא]עור בין סומא בשתי עיניו בין סומא באחת מעיניו חורור והמים הקבועין מנין ת"ל איש עור אמר רבא למה לי דכתב רחמנא איש עור דק תבלול בעינו צריכי דאי כתב רחמנא עור משום דליתנהו כלל אבל חורור והמים הקבועין דאיתנהו ביה לא כתב רחמנא איש ואי כתב רחמנא איש משום דלא קא חזי כלל אבל מחסורייתא לא כתב רחמנא דק ואי כתב רחמנא דק משום דמחסרן אבל מבלבליתא לא כתב רחמנא תבלול ואי כתב רחמנא תבלול משום דמבלבלן אבל משום משניותא לא כתב רחמנא בעינו אמר רבא הלכך כל מחמת כהיותא אתיא מאיש מחסורייתא מדק מבלבליתא מתבלול משניותא מבעינו: סבי שמש: תני רב יוסף סני שמש זגדיין מחזי רב הונא חד מדידן וחד מדידהו ואיקפד רב יהודה מיתיבי שכבנא [א]שגבינו שוכבים זגדום [ב] אחד שחור ואחד לבן תנא כל זוגא דלא שוי להדדי זגדום קרי ליה הצירן [ג] [ב]עיניו תרוטות וצירניות דומעות דולפות [ג]טורדות תנא [ד]הזדיר והלופין [ה] והתמיר זויר דמזור עיניה לופין דנפישין זיפיה [ו] תמיר שתמו זיפין והני גבי מומין תנו להו והתנן שנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין לא קשיא הא דאשתיור גרדומי הא דלא אישתיור גרדומי: **מתני'** [ז]עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז [ח]גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו [ח]חוטמו גדול מאבריו או קטן מאבריו (ט) [ז] הצומם והצומע איזהו צומע כל [י]שאזניו קטנות והצומם כל שאזניו דומות לספוג [יא]שפתו [יב]העליונה עודפת על התחתונה (ג) התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום (ט) [ח]ושנשרו שיניו פסול מפני מראית העין: **גמ'** אמר רב [ט]משה רבינו עשר אמות היה שנאמר [ג]ויפרש את האהל על המשכן מי פרשו משה רבינו פרשו וכתיב [ד]עשר אמות אורך הקרש אמר ליה רב שימי בר חייא לרב [י]אם כן עשיתו למשה רבינו בעל מום דתנן גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו [יא]אמר ליה שימי [יב] באמה של קרש קאמר: חוטמו גדול כו': תנא כאצבע קטנה: הצימם [יג] והצימע: תנא אף [יד]הצימם לא הוו ידעי רבנן מאי צימח שמעו להההוא טייעא דהוה קאמר מאן [טו]דבעי צימח ואישתכח גדיא חזיזא [יג] אמר רב חסדא עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים כשרים לגבי מזבח תניא נמי הכי יש דברים שהן כמומין ואינן (ג) כמומין ושוחטין עליהם במקדש אבל לא במדינה ואלו הן עז שאין לו קרנים ורחל שיש לו קרנים והצימם והצימם [יג] והצומע אמר רב חסדא אמר [יד] [יא]אמימר [טז]נטלו קרנותן וזכרותן עמהן פסולה ואין [טז] פודין עליהם נטלו טלפיים וזכרותם עמהן [טז] פסולין ונפדין עליהם מיתיבי [יח]נטלו קרניין וטלפיין וזכרותן עמהן [יז] פסולין ונפדין עליהן לא קשיא הא דאיתעקור איתעקורי [יט]הא דאיגום איגומי ודאיגום [יט] איגומי פסול ורמינהו [יא]פרה [כ]שקרניה וטלפיה שחורים יגוד תרגמה זעירי מעילוי [יט] זכרות: **מתני'**

אע"פ שאינו כוחל שתי עיניו כאחת: [ט][שתי עיניו למעלה] שתי עיניו למטה: [ב]מה שתי עיניו למעלה שתי עיניו למטה אילימא שתי עיניו למעלה דחזי למעלה שתי עיניו למטה דחזי למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה [ט] דחזאי עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה היינו רואה את החדר ואת העלייה כאחת אלא שתי עיניו למעלה דקיימן למעלה שתי עיניו למטה דקיימן למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה דקיימי עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה וקיימי בסדרן נמי ורואה את החדר ואת העלייה כאחת מנא הני מילי דת"ר [א]בעינו כל מה שבעינו מכאן אמרו שתי עיניו למטה שתי עיניו למעלה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה ורואה את החדר ואת העלייה כאחת או שמדבר עם חבירו ואחר אומר [ב] לי רואה תנו רבנן [ג]עור בין סומא בשתי עיניו בין סומא באחת מעיניו חורור והמים הקבועין מנין ת"ל איש עור אמר רבא למה לי דכתב רחמנא איש עור דק תבלול בעינו צריכי דאי כתב רחמנא עור משום דליתנהו כלל אבל חורור והמים הקבועין דאיתנהו ביה לא כתב רחמנא איש ואי כתב רחמנא איש משום דלא קא חזי כלל אבל מחסורייתא לא כתב רחמנא דק ואי כתב רחמנא דק משום דמחסרן אבל מבלבליתא לא כתב רחמנא תבלול ואי כתב רחמנא תבלול משום דמבלבלן אבל משום משניותא לא כתב רחמנא בעינו אמר רבא הלכך כל מחמת כהיותא אתיא מאיש מחסורייתא מדק מבלבליתא מתבלול משניותא מבעינו: סבי שמש: תני רב יוסף סני שמש זגדיין מחזי רב הונא חד מדידן וחד מדידהו ואיקפד רב יהודה מיתיבי שכבנא [א]שגבינו שוכבים זגדום [ב] אחד שחור ואחד לבן תנא כל זוגא דלא שוי להדדי זגדום קרי ליה הצירן [ג] [ב]עיניו תרוטות וצירניות דומעות דולפות [ג]טורדות תנא [ד]הזדיר והלופין [ה] והתמיר זויר דמזור עיניה לופין דנפישין זיפיה [ו] תמיר שתמו זיפין והני גבי מומין תנו להו והתנן שנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין לא קשיא הא דאשתיור גרדומי הא דלא אישתיור גרדומי: **מתני'** [ז]עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז [ח]גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו [ח]חוטמו גדול מאבריו או קטן מאבריו (ט) [ז] הצומם והצומע איזהו צומע כל [י]שאזניו קטנות והצומם כל שאזניו דומות לספוג [יא]שפתו [יב]העליונה עודפת על התחתונה (ג) התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום (ט) [ח]ושנשרו שיניו פסול מפני מראית העין: **גמ'** אמר רב [ט]משה רבינו עשר אמות היה שנאמר [ג]ויפרש את האהל על המשכן מי פרשו משה רבינו פרשו וכתיב [ד]עשר אמות אורך הקרש אמר ליה רב שימי בר חייא לרב [י]אם כן עשיתו למשה רבינו בעל מום דתנן גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו [יא]אמר ליה שימי [יב] באמה של קרש קאמר: חוטמו גדול כו': תנא כאצבע קטנה: הצימם [יג] והצימע: תנא אף [יד]הצימם לא הוו ידעי רבנן מאי צימח שמעו להההוא טייעא דהוה קאמר מאן [טו]דבעי צימח ואישתכח גדיא חזיזא [יג] אמר רב חסדא עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים כשרים לגבי מזבח תניא נמי הכי יש דברים שהן כמומין ואינן (ג) כמומין ושוחטין עליהם במקדש אבל לא במדינה ואלו הן עז שאין לו קרנים ורחל שיש לו קרנים והצימם והצימם [יג] והצומע אמר רב חסדא אמר [יד] [יא]אמימר [טז]נטלו קרנותן וזכרותן עמהן פסולה ואין [טז] פודין עליהם נטלו טלפיים וזכרותם עמהן [טז] פסולין ונפדין עליהם מיתיבי [יח]נטלו קרניין וטלפיין וזכרותן עמהן [יז] פסולין ונפדין עליהן לא קשיא הא דאיתעקור איתעקורי [יט]הא דאיגום איגומי ודאיגום [יט] איגומי פסול ורמינהו [יא]פרה [כ]שקרניה וטלפיה שחורים יגוד תרגמה זעירי מעילוי [יט] זכרות:

ואין שותין מים בפני רבים. פירש בקונטרס דלא ת"ח להיות נוטע בחכילה ושתיה והא דאמר בסוף כיצד בונין (פסחים דף פו:) דלא הוה בריה דרב נתן לשתי בתרי זמני ונ"מ דאמר לפיה וקאמר התם הלא מן משמע התם שדלך לשתות בפני רבים נ"מ מזרח פניו היינו בשעת שעובד כוכבים ומשתחוה לחמה דלא ליהוי נוטע להטיל מים בפני רבים ויש מפרשים דלא ליהוי נוטע להטיל מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים ומעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתין ונמצא כריסו צבה שמואל איצטריך ליה בשבתא דרגלא נגדו ליה גלימא אתא לקמיה דאבוה א"ל אתן לך ד' מאה זוזי וזיל אהדר עובדא את דאפשר לך דלא אפשר ליה ליסתכן מר בר רב אשי [ד] איצטריך אגודא גמלא אשתין אמרו ליה חמתך קאתיא אמר להו באודנה ותיפוק לי משום עלקא בשותא ת"ר שני נקבים יש בו באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום בשעה שאדם נצרך אם נקבו זה לתוך זה נמצא [ה] עקר אמר ר"ל מאי דכתיב [א]**לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך אימתי לא יהיה בך עקר בזמן שבבהמתך** אמר רבי יהושע בן לוי לא יהיה בך עקר [ו] מן התלמידים ועקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום אימתי בזמן שאתה משים עצמך כבהמה אמר רב פפא לא ישתין אדם מים לא על [ז] כלי חרס ולא על מקום קשה [ח]דאמר רב הני [ט] מדורי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם אמר אביי [י] הא איתתא לא תקום להדיא באנפי ינוקא אגיסא ליה לן בה [יא]תניא רשב"ג אומר עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא אדם לידי ירקון אמר [יב] רבה בר רב הונא אמר רב קטינא אמר ריש לקיש דם רבה שחין רבה שכבת זרע רבה צרעת רבה צואה רבה הדרוקן רבה מי רגלים רבין ירקון רבה: רוח קצרית באה עליו מאי ניהו [יג] **תנא רוח בן נפלים באה עליו: המאושבן ובעל גבר: תנא משובן בביצים ובעל גבר בגיד תנא** [יד] משובן זה הקין הגרבתן זה בעל קיק [טו] קין בביצים גרבתא בגיד ועד כמה מחוי רב יהודה עד רכובה תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר עד רכובה פסול למעלה מן [טז] רכובה כשר איכא דאמרי עד רכובה כשר למטה מן הרכובה פסול: **מתני'** [יז]אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת [יח] [טז] הרי זה [יט]מרוח אשך האמור בתורה רבי ישמעאל אומר כל [כ] [טז] שנימוחו אשכיו ר"ע אומר כל שרוח באשכיו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכין: **גמ'** קשיא ליה לרבי ישמעאל [יח] **הא חסר אשך מיבעי ליה תני שנמרחו אשכיו קשיא ליה לרבי עקיבא האי ממרוח אשך מיבעי ליה תני שהרוח באשכיו** [כא]קשיא ליה לרבי חנינא בן אנטיגנוס **האי רוח אשך מיבעי ליה תני שמראיו חשוכין קסבר** [כב]גורעין ומוסיפין ודורשין היינו כושי רבי חנינא בן אנטיגנוס לא תני כושי: **מתני'** [כג]מקיש בקרסוליו ובארכובותיו ובעל **מתני'** דדין שוכבין. גדולים: **נכפה.** נופל ממת מוכי: **אחת לימים.** שלשה נופל [יא] פעם אחת לימים שתים לזמן קבוע: רוח קצרה. רוח שד: **מאושבן**[יב]. ניגיו גדולים: **בעל גבר.** גידו גדול: **גמ'** ואין שותין מים. דלרך תלמיד חכם להיות נוטע בחכילה ושתיה שלא להטיל מים לא ליהוי נוטע שתי יתמין ויסתכן: **איצטריכא ליה.** להטיל מים: **בשבתא דרגלא.** שלשים יום קודם הרגל דשותין ודוחסין בהלכות הרגל דלמתרגין בתגלילה (דף ז.): **נגדו ליה גלימא.** פרסו שדין ניגו לניין העם: **אחדר עובדא.** דלוש שתשור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו למיעוט: **את דאפשר לך.** לפרוש שדין לפי שתשוב לתחב: **ואי ליצטרך אינש אחרינא דלא אפשר ליה.** ויתמין על שילכו העם [כ] ויסתכן ויהא עקור: **חמתך.** תמוכך: **באודנה.** לפיל בתוך חזקה הייתי מטיל מים תם לא היה לי מקום לחב קודם שתתמין וכ"ש בפניה: **ותיפוק לי משום עלקא.** דקתני לעיל שנקב להשתין ולא השתין ומוכח כריסו צבה ממלא דמשום המתנה הוה ליה למימר עלקא שהם שקורין שתשו"ש לפיכך צבה כריסו: **בשותא.** שלשון יכול להטיל מים יפה לאחר כן ולא שותא טיפין טיפין דולאי ממתה עיכוב שתן הוה ליה: **בזמן שבבהמתך.** שתשים עלמך כבהמה שלא תהא תפלתך עקורה מיס: **שלא תהא תפלתך עקורה בו'.** וכשתתפלל [כ][על גניס] תהא נשמעת תפלתך: **בבהמה.** שלא תתתין מלהטיל מיס: **לא על** [א](גב) **כלי חרס.** כתוך עציו של מימי רגליס לפי שתשליכין תותו נגהר בשתוך לסס ונהרות נגל טולניין [ו]ומתעבדין בעין עיטם לתתפרס: **ולא על מקום קשה.** שלין בולעין ולפין על הקרקע על שתטפין למקום מדרון ומופלין לנהר: **ואמר רב הנך** [כמ] **מדורי דבבל.** מקומות מדרון שבבבל: **מהדרי** [כג] **לעין עיטם.** שבו כ"ג טובל ביוה"כ כלתתרי' במסכת יומת בפרק ג' (דף נת.): **לא תיקום להדיא באפי ינוקא.** כשהיל מטלת [ג] נג] של תעמוד ממת כנגד התינוקות דמוסגרין [ד]ומתעבדין היל: [ה][**אגיסא**]. תס לגד תתר [כד] שלין משתנת בפני התינוק ל"ל בה: **עמוד.** גדולים: **הדרוקן.** תולי תעייס: **סילון.** קטנים: **דם רבה שחין רבה.** תתרבה דס שלינו תקין תרבה תחין: **שכבת זרע רבה.** תי שיש לו תסה ולינו תסתת תטתו תרבה לרעת: [ו](נתלת) רוח שטות ע"י שד זהו בן נפילים טוייטו"ן: **הקין.** [כה] היינו תשוכן: **הגרבתן.** היינו תין בעל גבר: **בביצים.** שביליו גדולים: **בגיד.** שגידו גדול: **ועד כמה.** יגדל הגיד שיהא פסול: **מתני'** שנמרחו **אשביו.** שנימוחו ניליו: **שהרוח באשביו.** שביליו נפוחים: **שמראיו חשוכים.** שהוא שחור ככושי ולא בניליס תסתי כלל: **גמ'** קשיא ליה לר' ישמעאל. כלומר להכי פליג רבי ישמעאל אמ"ק משום דקסיל ליה מ"ל דכתתין לו ניליס תיסתי תסר לתך תיבעי ליה: **תני שנמרחו אשביו.** להכי תני ר"י שנמרחו תשכיו: **ממרוח אשך מיבעי ליה.** [ט]להא מ"ס דמרוח משמע היל: **גורעין ומוסיפין.** גורעין תי"ת ממרוח ותלף מתתך ומוסיפין ת' בתקום תלף על תתך ותלף בתקום תי"ת על מרוח והוי [כו] מרוחו תתך: **היינו כושי.**

מתני' [א]דדין שוכבין כשל אשה כריסו צבה טיבורו יוצא [ב]נכפה אפילו אחת לימים רוח [ג] קצרה באה עליו [ג]המאושבן ובעל גבר: **גמ'** אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא [ד] משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים [ה] ותניא נמי הכי משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים ומעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתין ונמצא כריסו צבה שמואל איצטריך ליה בשבתא דרגלא נגדו ליה גלימא אתא לקמיה דאבוה א"ל אתן לך ד' מאה זוזי וזיל אהדר עובדא את דאפשר לך דלא אפשר ליה ליסתכן מר בר רב אשי [ו] איצטריך אגודא גמלא אשתין אמרו ליה חמתך קאתיא אמר להו באודנה ותיפוק לי משום עלקא בשותא ת"ר שני נקבים יש בו באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום בשעה שאדם נצרך אם נקבו זה לתוך זה נמצא [ז] עקר אמר ר"ל מאי דכתיב [א]**לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך** אימתי לא יהיה בך עקר בזמן **שבבהמתך** אמר רבי יהושע בן לוי לא יהיה בך עקר [ח] מן התלמידים ועקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום אימתי בזמן שאתה משים עצמך כבהמה אמר רב פפא לא ישתין אדם מים לא על [ט] כלי חרס ולא על מקום קשה [י]דאמר רב הני [יא] מדורי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם אמר אביי [יב] הא איתתא לא תקום להדיא באנפי ינוקא אגיסא ליה לן בה [יג]תניא רשב"ג אומר עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא אדם לידי ירקון אמר [יד] רבה בר רב הונא אמר רב קטינא אמר ריש לקיש דם רבה שחין רבה שכבת זרע רבה צרעת רבה צואה רבה הדרוקן רבה מי רגלים רבין ירקון רבה: רוח קצרית באה עליו מאי ניהו [טו] **תנא רוח בן נפלים באה עליו: המאושבן ובעל גבר: תנא משובן בביצים ובעל גבר בגיד תנא** [טז] משובן זה הקין הגרבתן זה בעל קיק [יז] קין בביצים גרבתא בגיד ועד כמה מחוי רב יהודה עד רכובה תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר עד רכובה פסול למעלה מן [יח] רכובה כשר איכא דאמרי עד רכובה כשר למטה מן הרכובה פסול: **מתני'** [יט]אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת [כ] [יז] הרי זה [כא]מרוח אשך האמור בתורה רבי ישמעאל אומר כל [כב] [יז] שנימוחו אשכיו ר"ע אומר כל שרוח באשכיו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכין: **גמ'** קשיא ליה לרבי ישמעאל [כ] **הא חסר אשך מיבעי ליה תני שנמרחו אשכיו קשיא ליה לרבי עקיבא האי ממרוח אשך מיבעי ליה תני שהרוח באשכיו** [כג]קשיא ליה לרבי חנינא בן אנטיגנוס **האי רוח אשך מיבעי ליה תני שמראיו חשוכין קסבר** [כד]גורעין ומוסיפין ודורשין היינו כושי רבי חנינא בן אנטיגנוס לא תני כושי: **מתני'** [כה]מקיש בקרסוליו ובארכובותיו ובעל **מתני'** דדין שוכבין. גדולים: **נכפה.** נופל ממת מוכי: **אחת לימים.** שלשה נופל [כו] פעם אחת לימים שתים לזמן קבוע: רוח קצרה. רוח שד: **מאושבן**[כז]. ניגיו גדולים: **בעל גבר.** גידו גדול: **גמ'** ואין שותין מים. דלרך תלמיד חכם להיות נוטע בחכילה ושתיה שלא להטיל מים לא ליהוי נוטע שתי יתמין ויסתכן: **איצטריכא ליה.** להטיל מים: **בשבתא דרגלא.** שלשים יום קודם הרגל דשותין ודוחסין בהלכות הרגל דלמתרגין בתגלילה (דף ז.): **נגדו ליה גלימא.** פרסו שדין ניגו לניין העם: **אחדר עובדא.** דלוש שתשור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו למיעוט: **את דאפשר לך.** לפרוש שדין לפי שתשוב לתחב: **ואי ליצטרך אינש אחרינא דלא אפשר ליה.** ויתמין על שילכו העם [כח] ויסתכן ויהא עקור: **חמתך.** תמוכך: **באודנה.** לפיל בתוך חזקה הייתי מטיל מים תם לא היה לי מקום לחב קודם שתתמין וכ"ש בפניה: **ותיפוק לי משום עלקא.** דקתני לעיל שנקב להשתין ולא השתין ומוכח כריסו צבה ממלא דמשום המתנה הוה ליה למימר עלקא שהם שקורין שתשו"ש לפיכך צבה כריסו: **בשותא.** שלשון יכול להטיל מים יפה לאחר כן ולא שותא טיפין טיפין דולאי ממתה עיכוב שתן הוה ליה: **בזמן שבבהמתך.** שתשים עלמך כבהמה שלא תהא תפלתך עקורה מיס: **שלא תהא תפלתך עקורה בו'.** וכשתתפלל [כט][על גניס] תהא נשמעת תפלתך: **בבהמה.** שלא תתתין מלהטיל מיס: **לא על** [א](גב) **כלי חרס.** כתוך עציו של מימי רגליס לפי שתשליכין תותו נגהר בשתוך לסס ונהרות נגל טולניין [ו]ומתעבדין בעין עיטם לתתפרס: **ולא על מקום קשה.** שלין בולעין ולפין על הקרקע על שתטפין למקום מדרון ומופלין לנהר: **ואמר רב הנך** [ל] **מדורי דבבל.** מקומות מדרון שבבבל: **מהדרי** [לא] **לעין עיטם.** שבו כ"ג טובל ביוה"כ כלתתרי' במסכת יומת בפרק ג' (דף נת.): **לא תיקום להדיא באפי ינוקא.** כשהיל מטלת [ג] נג] של תעמוד ממת כנגד התינוקות המוסגרין [ד]ומתעבדין היל: [ה][**אגיסא**]. תס לגד תתר [לב] שלין משתנת בפני התינוק ל"ל בה: **עמוד.** גדולים: **הדרוקן.** תולי תעייס: **סילון.** קטנים: **דם רבה שחין רבה.** תתרבה דס שלינו תקין תרבה תחין: **שכבת זרע רבה.** תי שיש לו תסה ולינו תסתת תטתו תרבה לרעת: [ו](נתלת) רוח שטות ע"י שד זהו בן נפילים טוייטו"ן: **הקין.** [לג] היינו תשוכן: **הגרבתן.** היינו תין בעל גבר: **בביצים.** שביליו גדולים: **בגיד.** שגידו גדול: **ועד כמה.** יגדל הגיד שיהא פסול: **מתני'** שנמרחו **אשביו.** שנימוחו ניליו: **שהרוח באשביו.** שביליו נפוחים: **שמראיו חשוכים.** שהוא שחור ככושי ולא בניליס תסתי כלל: **גמ'** קשיא ליה לר' ישמעאל. כלומר להכי פליג רבי ישמעאל אמ"ק משום דקסיל ליה מ"ל דכתתין לו ניליס תיסתי תסר לתך תיבעי ליה: **תני שנמרחו אשביו.** להכי תני ר"י שנמרחו תשכיו: **ממרוח אשך מיבעי ליה.** [ט]להא מ"ס דמרוח משמע היל: **גורעין ומוסיפין.** גורעין תי"ת ממרוח ותלף מתתך ומוסיפין ת' בתקום תלף על תתך ותלף בתקום תי"ת על מרוח והוי [לד] מרוחו תתך: **היינו כושי.** כשהוא מהלך ומלמיטו היינו תיפכא שרגליו עקומות למוך [לה] ומרחיק זה מזה על שתרכובותיו מלמעלה העקומות כלפי פניס ונוקשות זו לזו: כעל

כא א מיי' פ"ח מהלכות גיתת מקדש הל' ט:
כב ב מיי' שם הל' טז:
כג ג מיי' שם הל' יב:
כד ד מיי' פ"ז מהלכות גיתת מקדש הלכה ח ופ"ח הלכה יב טור י"ד סימן שט:
כה ה מיי' שם פ"ח הלכה יג:

פניני רש"י

הני מדורי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם. מדרונות שבבבל ממזרין מים הנפכדים כהן נעין עיטם שהוא מקום נגוה שבמ"י שמותו מעיין מבית מים לנים טבילת סה"ג ביוה"כ דמתוקן בתומת עזרה על גבי שער המים כלאמרינן בפרק יומת (דף נת.) עין עיטם נגוה מקרקע העזרה כ"ג נמות ואילך מתזירין שם בפרת סילונות ומולנות למטה מן הקרקע (סיס) ולכך מותן סולמות מחכין המים נמ"י ומחזרין ומוציאן בעניעות...
(שבת קמה:)

הדרוקן. כרכו לנה:
(כרכות קכ:)

צואה רבה הדרוקן רבה. ...שעל שניהם נקניס הוא נמ:
(שבת נג. ד"ה והא רבה)

רבינו גרשום

נכפה אפילו לימים. כלומר אפילו לזמן קבוע פסול לעבודה אפילו בשאר הימים בשאינו נכפה: משתינין מים בפני רבים. דסכנה היא להעמיד עצמו ואין שותין מים בפני רבים דלא דרך ארץ הוא: ונמצא כרסו צבה נפוח: איצטריך ליה. לקטנים: נגדו ליה גלימא. להפסיק בינו לבין העם משום צניעותא: אתא א"ל לאבוהא היאך נגד גלימא: א"ל אתן לך ת' זוזי וזיל אהדר עובדא למריה. כלומר שתעמיד הדבר על הילכתו. שתשתין לפניהם בגלוי כדי שלא ילמדו ממך שלא יסתכנו להעמיד על עצמם: דאת. דאית לך גלימא אפשר לך למפשט ודלא אפשר ליה דלית ליה גלימא למפשט יעמיד עצמו ומסתכן: באודנא. כלומר אפילו באודנא הוינא משתין מקמי דאיסתכן: והיפוק ליה משום עלקא. כלומר ליה מחמת שתן הוא אלא משום דשותה עלקה: בשותה. מים דאי שתה עלקה לא הוה שותה: בשעה שאדם נצרך. ומעמיד עצמו ניקבו: בזמן שבבהמתך כשאתה משים עצמך כבהמה שמשתנת בפני רבים לא יהיה כך עקר ועקרה: אימתי. אין תפלתך בזמן שאתה משים עצמך כבהמה שלא העמדת עצמך: בי מדרי דבבל. מדרונות של בבל אם משתין עליהם מהדרי המי רגלים לעין עיטם לנהר שמושך לארץ ישראל ויהיו שותין ממנו לפיכך לא ישתין אלא על מקום שאינו מקיז דם: שחין רבה. כלומר הנראה בחוץ: רוח קצרות באה עליו. דתנן דהוי מום מאי ניהו נאלא רוח שטות: בן נפלים. רוח שידה שנענן: המאושבן ובעל גבר. משוכן בביצים שביציו גדולים ביותר: בעל גבר [גבר] בגיד שאורך ביותר: מחוי. רב יהודה שארוך הגיד עד הארכובה: נמרחו אשכיו. נימוחו ביציו: שרוח באשכיו. שנפוחין ביציו: שמראיו משוכין. שהוא שחור ככושי: קשיא ליה לר' ישמעאל. אם כדברי ת"ק חסר אשך מיבעי ליה אלא תני שנמרחו. וכן קשיא ליה לרבי עקיבא מאי דאמר ר' ישמעאל וכל חד וחד בעי לתרוצי טעמיה: קסבר. ר' חנניה גורעין ומוסיפין ודורשין. גורעין [א'] מאשך. ומוסיפין אותו במרוח והוה ליה מראה וגורעין ח' ממרוח ומוסיפין במקום א' שבאשך והוה ליה חשך והיינו מראו חשך שמראיו חשוכין: המקיש בקרסוליו ובארכובותיו. שכשהוא הולך קרסוליו או ארכובותיו נוקשות זו בזו והיינו הקישן דאמרינן בגמרא:

גמ' ג)שבת קמה: **ב)**כרכות סה. סב: תמיד מז: **ג)**ע"ז קשיא ליה לרבי חנינא ב"א האי רוח באשך מיבעיא ליה כו' וכן רוח בילקוט פ' תמור ס"ק **ד)**[ע"ז קיח: זבחים כה: יומא מא.] **רש"י ה)**ס"ק ו)ס"ק מ"ז **ו)**ומתעבדין ס"ק **ח)**ס"ל נפלים ס"ק **ט)**עיין רס"ג **תוס' י)**[זוטא פ"ו ע"ב] **יא)**[ע"ז מולין ה:] **יב)**ס"ל ונפקי ס"ק **יג)**[ע"ז בתוס' דיבמות ס: ד"ה סימן]

הגהות הב"ח

(א) **במשנה** ליה לתת זהו מרוח לתך כל"ל ומיכא הכי ממתק:
(ב) **שם** כל **שנמרחו** משכיו:
(ג) **רש"י** ד"ה לא מקום וכו' מטלת מים תל תעמוד:

תורה אור

גמ' א) בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ:
(דברים ז, יד)

ב) אוֹ גֶבֶן אוֹ דֶק אוֹ תֻבַּל אוֹ בַּעֲלֵי עֲנוֹ אוֹ גָרֶב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מָרוֹחַ אֲשָׁךְ:
(ויקרא כא, כ)

תוס' ג) נִטָּה צָפוֹן עַל תֹּהוּ תֹּלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִי מָה:
(איוב כו, ז)

שיטה מקובצת

ב) קצרות באה: **ג)** אבא אמר ר' יוחנן. עיין תשובת הרשב"א סימן כ': **ג)** רבים תניא אות ו' נמתק: **ד)** אשי הוה שקיל ואזיל אגודא דגמלא איצטרי' הוה קא משתין: **ה)** נמצא עקור: **ו)** עקר שלא תהא בחיתך עקור מן: **ז)** על גבי כלי חרס ולא ע"ג מקום: **ח)** הני מדרי דבבל: **ט)** אביי האי איתתא: **י)** תיובתא דבה אמר רב נמתק: **יא)** ניהו נאלא תנא: **יב)** תנא הקין והגרבתן בעל קיק: **יג)** תיבת קיין ואות א' מגרבתא נמתק: **יד)** מן הרכובה: **טו)** אחת זהו מרוח אשך: **טז)** כל שנמרחו אשכיו: **יז)** ישמעאל האי חסר: **יח)** נופל תדיר אלא: **יט)** מאושבן. ס"א משוענן: **כ)** העם יסתכן ויהא: **כא)** הנך מדרי: **כב)** מהדרי מיא לעין: **כג)** מטלת מים [אל תעמוד ממש] בפני התינוקות תיבת כנגד נמתק: **כד)** שאינה מכוונת בפני ותיבת משתנת נמתק: **כה)** הקין בעל הקיק היינו משובצן: **כו)** והוי מראיו חשך: **כז)** שארכובותיו עקומות: **כח)** זה בזה: **כט)** לחוץ ומתרחקים זה מזה כו' נוקשות זו בזו הס"ד:

ג) נלפה ל"ל אמר רב קטינא מיטות רפה כר רב הונא נמתק.